

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО

НОВИ ВЕК

Ана Столић

БЕОГРАД У ДОБА КНЕЗА МИЛОША ОБРЕНОВИЋА

Креативни центар

САДРЖАЈ

Време промена	2
Све више Београђана	4
Тврђава, варош и периферија	8
У новим кућама	12
На Милошевом двору	14
Несигурне брачне везе	16
Попара, ђуфте и алва	18
Свет забаве и доколице	20
Одевање и мода	22
Школовање	24
О новинама, књигама и портретима	26
Брига о здрављу	28
Завођење реда	30
Индекс	32
Хронолошка таблица	

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО НОВИ ВЕК

Издаје

КРЕАТИВНИ ЦЕНТАР
Градиштанска 8, Београд
тел.: 011/ 38 20 483, 38 20 464, 24 40 659
www.kreativnicentar.rs
e-mail: info@kreativnicentar.rs

За издавача

мр Љиљана Маринковић, директор

Библиотека

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО
Нови век
БЕОГРАД У ДОБА
КНЕЗА МИЛОША ОБРЕНОВИЋА

Аутор

др Ана Столић

Илустратори

Мирољуб Милутиновић Брада
Синиша Бановић

Уредник едиције

др Весна Бикић

Сарадник истраживач

Милена Трутин

Графички дизајн

Данијела Парацки
Душан Павлић

Лектор

Драгана Раковић

Графичка припрема

D_sign, Београд

Штампа

Публикум, Београд

Тираж

2.000

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
930.85(497.11)*1815/1841* (02.053.2.025.2)
316.728(497.11)*1815/1841* (02.053.2.025.2)

СТОЛИЋ, Ана, 1962

Београд у доба кнеза Милоша Обреновића / Ана Столић ;
[илустратори Мирољуб Милутиновић Брада, Синиша Бановић].
– Београд : Креативни центар, 2010 (Београд : Публикум). – 32 стр. :
илустр. ; 24 см. – (Библиотека Овако се живело. Нови век)

Тираж 2.000. – Хронолошка таблица: стр. [33]. – Регистар.

ISBN 978-86-7781-798-5

а) Свакодневни живот – Београд – 1815-1841
б) Београд – Културна историја – 1815-1841
COBISS.SR-ID 178762508

ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО

НОВИ ВЕК

Ана Столић

БЕОГРАД У ДОБА КНЕЗА МИЛОША ОБРЕНОВИЋА

Креативни центар

Време промена

Људи рођени у првим деценијама XIX века били су сведоци највећих

промена у дотадашњој човековој историји – отворена је прва железничка пруга од Стоктона до Дарлингтона у Енглеској, први пароброд је препловио Атлантик, Морзе је усавршио телеграф, извршена је и прва операција под општом анестезијом. За Србију, која је после слома Првог српског устанка неколико година била изложена страшном пустошењу, ово је време када се у дугим преговорима с представницима османске власти ствара модерна држава. Утврђује се јака власт једног човека – кнеза Милоша Обреновића. Уз старе, оријенталне животне навике, које ће дуго опстати, постепено се појављује и другачији начин живота. У наредним деценијама

промене и специфична мешавина старог и новог постаће обележје српске културе. Тада се и Београд мења: од пограничне тврђаве Османског царства постаје средњоевропска варош.

Територија Србије од 1815. до 1833. године

Када је 1813. године угушен Први српски устанак, османски систем управе у Београдском пашалуку био је накратко обновљен. Од 1815. године и почетних, жестоких борби у Другом српском устанку, наступило је време преговарања, у којем је кнез Милош вештом политиком постепено увећавао аутономију Срба и учвршћивао своју кнежевску власт.

Низом царских аката – хайшишерифа (1829. и 1830) – утврђен је положај Србије: стекла је аутономију, одређене су јој границе и годишњи данак султану, а Милош Обреновић је постао

наследни кнез. Требало је да београдска варош буде уступљена Србима, а османско становништво је, према првобитној одлуци, морало да се исели и прода имовину у року од годину дана. Међутим, то се није догодило – оно је остало у Београду још неколико деценија.

Султанов хайшишериф

Хайшишерифе у српском преводу и прочишао је кнежев секретар Лаза Зубан код Бајтал џамије на Ташмајдану. Свечаност приређена поводом овог догађаја и пропраћена је звоњавом звона са старе Саборне цркве, а на кнежевом конаку истакао је ирб Србије, који је исковао Земунац Јова Ковач.

Испред конака
у Крагујевцу

СТВАРАЊЕ ПРЕСТОНИЦЕ

У првим годинама аутономије у Крагујевцу су се налазили седиште кнеза и главне судске, политичке и војне установе. Београд је био седиште двојне власти за целу Србију – управник Београдског пашалука (везир) боравио је у тврђави, а представници српске власти у вароши. Али – и поред величине и географског положаја, повољног за трговину и саобраћај с Европом – Београд је због присуства већег броја Турака и даље био опасно место за Србе. Коначно, постао је престоница 1841. године, када је кнез Милош већ био сишао с власти.

ДВОЈНА ВЛАСТ

Успешно окончање Другог српског устанка утицало је и на распоред снага у Београду – уз јаку османску власт, у вароши су успостављени и органи српске управе преко Народне канцеларије. Време такозване двојне власти постојало је неколико деценија, све до коначног одласка Турака из тврђаве 1867. године.

Ипак, застава Османског царства, као знак султановог суверенитета, вијорила се на тврђави до стицања самосталности Србије 1878. године.

Павел Бурковић,
Кнез Милош с турбаном

Због Београда је вођена дуга дипломатска борба између османске власти, кнеза Милоша и Русије јер најважније питање – иселење муслимана из града – није било решено. Кнез је био спреман да за Београд исплати и велику суму новца. Убеђивао је руске дипломате да га подрже, али Русији из политичких разлога није одговарало да због Београда нарушава односе са султаном, па је муслиманско становништво ипак остало у вароши.

КА ПРАВИМА ЧОВЕКА

Према одлуци кнеза Милоша, у Србији су 1835. године укинута феудални односи, а сељаци су постали власници земље коју обрађују. Права људи гарантована су Сремским уставом из 1835. године, а помињу се и у Милошевом указу из 1837. године: „Нико не може својих права, свој звања и имања бити лишен без посебне ислеђивања и законитој суђења“. Чињеница да су ова права била предмет посебног указа сведочи да су често била угрожавана.

Миливој Ненадовић, Београд, литографија, 1849.

Као град који се налазио у средишту политичких збивања, Београд се развио у трговачко средиште Србије и постао најважнија тачка у промету робе између Европе, пре свега Аустријског царства, и Истока. За српски народ и кнеза најважнији је био извоз стоке, лоја, вуне и коже, јер је доносио добре приходе, а најнеопходнији је био увоз соли, која је довожена из Влашке (Румуније) и Аустрије.

Све више Београђана

После ратног пустошења, пожара и куге, у граду је 1815. године било свега шездесетак хришћана. Међутим, у време кнеза Милоша ситуација се постепено мења. Београд постаје нека врста *обећане земље* – људе су привлачили већа економска слобода, домаћа власт, нови послови, а неки су стизали у жељи да побегну од закона својих земаља. Српско становништво досељавало се из свих крајева Београдског пашалука, али и околних земаља, посебно из Аустрије. Град је све више добијао српско обележје и први пут Срби и муслимани живе једни поред других у приближно изједначеном броју. Док су представници српске и османске власти настојали да одржавају подношљиве односе, становништво је живело на граници између сарадње и нетрпељивости.

Војни чиновник у униформи (1837) ▲

У првим деценијама XIX века већину у граду чинили су муслимани. Највише је било

исламизованог становништва из Албаније, Босне и других делова Балкана, док је правих Турака Османлија било врло мало – то су били везир, поједини чланови његове свите и *ерлије* (домаћи Турци). У ово доба они су већ били осиромашили, а један део је живео у великој беди. До тога је дошло због сталног недостатка новца у државној благајни, па је посада тврђаве слабо плаћана, али и зато што је исељавањем османског становништва изгубљено тржиште за оријенталну робу. Најсиромашнији су радили разне послове да би преживели – цепали су дрва, возили колица са водом (*саке*) и просили.

Београдске водоноше – сакације ▲

Кнез Милош је 1830. године наредио да Срби од муслимана откупљују дућане и куће за које су дотад плаћали кирију. За неколико дана откупљено је много кућа у граду и већина имања у околини. Везир је убрзо забранио Турцима да продају имовину, али они због сиромаштва нису поштовали његову наредбу.

Према првом српском попису становништва из 1834. године, у граду су постојале две велике скупине: „овдашњи жишљеи“, што јесте стално насељени, и „јабанци“ или „сјранци“ – привремено насељени.

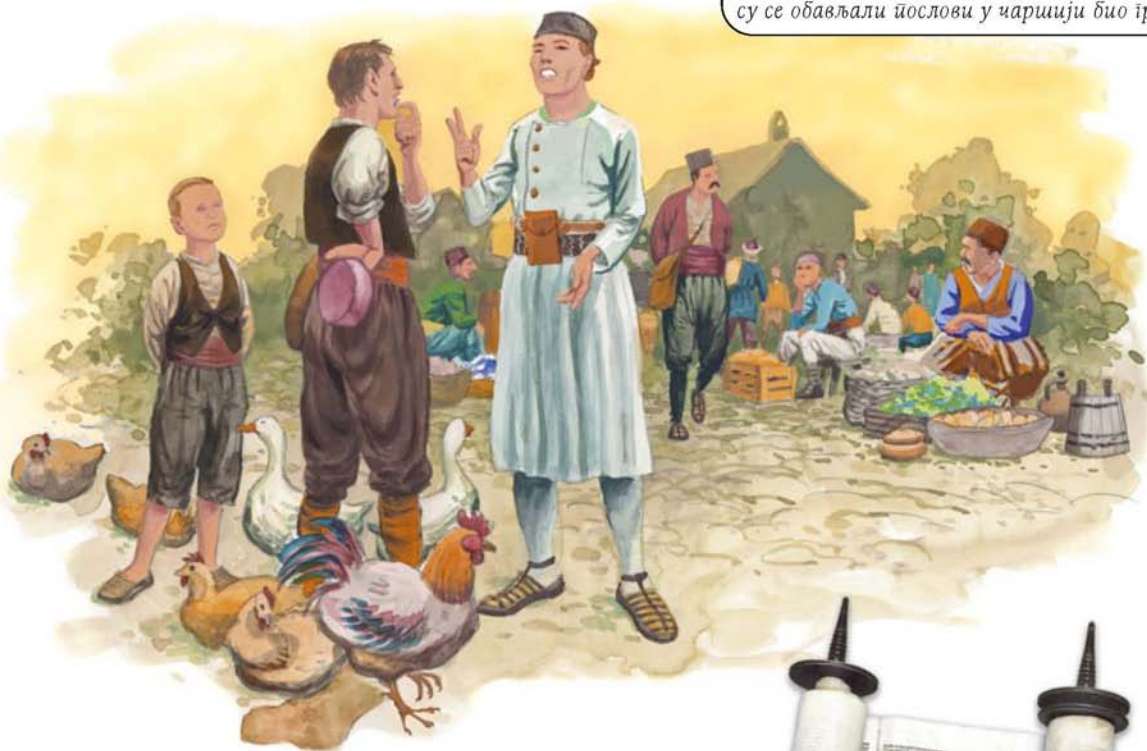

Велики број досељеника у Београд чинили су Срби из вароши у тадашњој Турској: Лесковца, Врања, Ниша, Пирота. Многи су били откупљени из турског ропства, а било је и група из Хабзбуршке монархије, Влашке, Грчке и Русије. Становништво Шумадије је ређе долазило – села у свом завичају сматрали су безбеднијим местом за живот од вароши с претежно османским становнишвом.

▲ Појед на Београд из Земуна

Грци и Цинцари су чинили мале, али изузетно утицајне градске заједнице. Углавном су се бавили трговином или радили као мењачи новца, и били су препознатљиви по томе што су често за појасом носили таблицу за писање и рачунање. С осталим Београђанима су одржавали живе пословне везе, а с хришћанима су склапали и бракове и тако стварали разгранату сродничку мрежу. Културно су предњачили, па су угледне породице Штерија, Пачу, Дуке, Варта, Панајота, Папа и друге утицале на стварање београдског грађанског друштва.

У првим годинама владавине кнеза Милоша Грци су били најутицајнија хришћанска заједница у вароши – чак је и језик на којем су се обављали послови у чаршији био грчки.

И Јевреји (Сефарди – пореклом из Шпаније) били су доста утицајни. Бавили су се трговином, занатима и мењачким пословима, имали су пословне везе у Солуну, Софији, Сарајеву и Бечу. Углавном су живели на Дорћолу, мада су насељавали и друге београдске махале, поред муслимана и хришћана.

Јеврејска светиња књига Тора са јагом, показивачем за шексти ▶

Ромско становништво (Цигани) живело је на периферији. Њихове махале, с колибама и чергама, налазиле су се око Баре Венеције (данас део од Карађорђевог улице, око железничке станице и дуж Савске улице до Мостарске петље). Дошљаци из Аустријског царства су налазили посао у Београду – они образованији ступали су у кнежеву службу и често су били мета напада кнежевих противника.

У Београду је око 1838. године боравило око 250 страница, који су дуже или краће време живели у граду.

Индекс

Абдурахман, београдски
везир 16
Анастасијевић, Миша 7
Арсенијевић, Лазар Баталака 26
Ахмет-ефендија 13
Бајић, Теодор 16
Берман, Адолф 26
Вашченко, руски конзул 13
Видаковић, Милован 26
Возаровић, Глигорије 27
Вучић Перишић, Тома 10
Герман, Никола 12
Давидовић, Димитрије 24, 26, 27
Давичо, Хајим 7
Дорћол 5, 9, 13, 16
Дрвeњак, Михаило 24
Други српски устанак 2, 3, 15, 28
Бак, Милоје 24
Буровић, Павел 14, 27
Живковић, Стефан Телемак 24
Земун 2, 4, 8, 10, 14, 15, 21, 26,
29
Зубан, Лаза 2
Ивановић, Катарина 22, 27
Ивановић, Матеја 29
Исаиловић, Димитрије 25
Јанке, Франц 12
Јеленка 17
Јова Ковач 2
Јовановић, Анастас 9
Јосимовић, Емилијан 13
Калемегдан 8, 9, 31
Каниц, Феликс 2, 3, 6, 7
Караџић, Вук Стефановић 24,
30
Кнежевић, Урош 23, 27
Константиновић, Анка в.
Обреновић, Анка

Кордон, Франц 12
Крагујевац 3, 14, 25, 26, 27
Маленовић, Марија 29
Ћира Мана 28
Лапонац, Милосав 24
Маринковић, Јеврем 6
Милутиновић, Марија 21
Милутиновић, Сима Сарајлија
21, 27
Михановић, Антун 13
Младеновић, Лука 9
Ненадовић, Миљивој 3
Обрадовић, Доситеј 26
Обреновић, Анка
(удата Константиновић) 12,
17, 21, 23
Обреновић, Јеврем 9, 12, 17,
21, 23
Обреновић, Јелисавета – Савка
14, 26, 28
Обреновић, Јован 16
Обреновић, Љубица 10, 14, 15,
19, 23, 31
Обреновић, Милан 14, 25, 31
Обреновић, Милош 2–7, 9–11,
13–17, 19–20, 23–25,
27–31

Обреновић, Милош,
син Јеврема Обреновића 17
Обреновић, Михаило 14, 25
Обреновић, Петрија 16
Обреновић, Томанија 21
Палилула 11, 29
Пацек, Карло 29
Пирх, Ото Дубислав 18
Пожаревац 14
Први српски устанак 2
Рајовић, Цветко 10, 30
Ромита, Вито 28
Савамала 11, 13, 29
Симић, Алекса 7, 12, 21
Симић, Стојан 7, 12, 21
Срегењски устав 3, 31
Стејић, Јован 27, 29
Ташмајдан 2, 11
Теразије 6, 11, 12
Тома, хејим 28
Топчидер 10, 15, 27
хатишериф 2, 3, 31
Хербез, Теодор 17
Хоцес, енглески конзул 13, 21
Чернец 31

ЗАХВАЉУЈЕМО:

Музеју града Београда, Историјском музеју Србије, Педагошком музеју, Јеврејском историјском музеју у Београду, Заводу за заштиту споменика културе града Београда, Музеју српске медицине Српског лекарског друштва, Снежани Вицић (колекција разгледница породице Вицић), Етнографском музеју у Београду, узеју примењене уметности, Музеју Српске православне цркве и Народном музеју у Београду на илустративном материјалу коришћеном у овој књизи.

Хронолошка таблица

XIX век

- 1815 ♦ У „Новинама сербским“ отпочела расправа о српском књижевном језику, између Вука Караџића и Милована Видаковића
- 1818 ♦ У Бечу објављен „Српски рјечник“ Вука Караџића
- 1823 ♦ Наредбом кнеза Милоша Савиндан званично постао школска слава
♦ Изградња путева који спајају Београд, Крагујевац и Смедерево
- 1826 ♦ У Пешти основана „Матица Српска“
- 1827 ♦ Отворена прва, Возаровићева књижара
♦ Одржан први бал у Београду
- 1829 ♦ Јован Стејић, први Србин доктор медицине почео да ради у Београду
- 1830 ♦ Хатишериф о аутономији Србије
♦ Отворена Велика школа у Београду
- 1832 ♦ Основана Библиотека књажевско-српске канцеларије, претеча Народне библиотеке
- 1833 ♦ Почине са радом државна штампарија
- 1834 ♦ У Крагујевцу основан „Књажевско–српски театар“ Јоакима Вујића
- 1835 ♦ Сретењски устав
- 1837 ♦ Почине градња Саборне цркве (завршена 1845)
♦ Отворена прва болница у Београду
- 1838 ♦ Тзв. „турски устав“
♦ Основан Лицеј у Крагујевцу
- 1841 ♦ Београд постаје престоница Кнежевине Србије

Едиција **ОВАКО СЕ ЖИВЕЛО** говори о свакодневном животу људи од праисторије до данас на подручју средишњег Балкана, на којем се током времена уобличавала модерна Србија. Текстови врских стручњака, раскошне илустрације, благо музејских збирки и архива, као и резултати археолошких истраживања, откривају узбудљиву прошлост, пуну нових, непознатих детаља.

БЕОГРАД У ДОБА КНЕЗА МИЛОША ОБРЕНОВИЋА

Сазнајте како се живело у Београду након Другог српског устанка!

И још нешто:

- ◆ која су велика здања подигнута у Београду
- ◆ у чијим кућама се прво појавио европски намештај
- ◆ када је у Србији одштампана прва школска књига
- ◆ шта је све, осим бриге о сигурности, била дужност полиције
- ◆ шта се користило као лек против колере и других опаких болести
- ◆ шта се све могло наћи на кнежевој трпези.

